

נשא א'

פשוטו של מקרא

איך ייתכן שהנשיאים קימצו כליכך בנדבתם, עד כדי נתינת מחצית עגלה בלבד לנשיא - והרי "אין עניות במקום עשירות"? • מחלוקת הספרי ומדרש רבה אם העגלות והבקר היו בגדר קרבן • שיעור ומדת המשכן וכליו - באופן שכל פרט ופרט יבוא לידי ניצול מלא • נשיאת המשכן - תפקידים של הלויים ולא של העגלות

התנדבו כאן תחלה". כלומר, נדבת הנשיאים ביום כלות משה להקים את המשכן וימשח אותו ויקדש אותו גו' ויקריבו נשיאי ישראל גו' ויביאו את קרבנם לפני ה' שש עגלות צב ושני עשר בקר עגלה על שני הנשיאים ושור לאחד ויקריבו אותם לפני המשכן".

וביותר אינו מובן:

לפי המובן מפשטות הכתובים, וכן מפורש במדרש¹, הביאו הנשיאים "שש עגלות צב ושני עשר בקר" אלו כדי "לשאת את המשכן", וכן היה בפועל, כמפורש בכתובי שמשח חילק את העגלות "כפי עבודתם" - לבני גרשון "את שתי

א. נאמר בפרשתנו: "ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן וימשח אותו ויקדש אותו גו' ויקריבו נשיאי ישראל גו' ויביאו את קרבנם לפני ה' שש עגלות צב ושני עשר בקר עגלה על שני הנשיאים ושור לאחד ויקריבו אותם לפני המשכן".

ולכאורה אינו מובן כלל: בנדבת המשכן מצינו שנתינת בני ישראל היתה בנדיבות לב ביותר, עד שהנדבות היו "דים . . והותר"² - ואיך יתכן שדוקא נשיאי ישראל צמצמו בנדבת העגלות, וכל אחד מהם לא נדב אלא חצי עגלה! "עגלה (אחת) על שני הנשיאים"?

יתר על כן: בנוגע לנדבת הנשיאים איתא בספרי³ ובמדרש⁴, והובא בפירוש רש"י⁵, "מה ראו הנשיאים . . במלאכת המשכן לא התנדבו תחלה . . כך אמרו הנשיאים יתנדבו צבור מה שיתנדבו ומה שמחסרין אנו משלימין כיון שראו שהשלימו צבור את הכל שנאמר⁶ והמלאכה היתה דים אמרו מעתה מה לנו לעשות הביאו את אבני השוהם והמילואים לאפוד ולחושף לךך

(8) והרי זה שלא בערך הנדיבות שהיתה אצלם בפועל לפני⁷ - בהבאתם לנדבת המשכן אבני שוהם ואבני מלואים ובושם וכו' (ויקהל שם, כו"ח). ולהעיר מלשון הש"ך עה"ת כאן (עה"פ ז, גיד) לא רצה לקבל מהם לפי שהוא מעט לפי ערכם . . אמר אתמול היו רוצים לעשות המשכן כולו ועכשיו מביאים זה המעט.

(9) בספורנו (ז, ג): לאות אחוה ביניהם* אשר בה יהיו ראויים שתשרה שכינה ביניהם (וראה גם ש"ך עה"ת). אבל צריך טעם מדוע דוקא בנדבה זו לשאת המשכן הוצרכו להדגיש זה.

(10) במדבר' שם. וראה גם פרש"י פרשתנו ז, י.

(11) פרשתנו שם, ז"ת.

(*) ובי"מפתח" להמחבר (נדפס בסוף ביאורו על התורה, ירושלים תשמ"ב) בפרשתנו כתב: אף על פי שהיו עשירי עם.

(1) ז, א"ג.

(2) ויקהל לו, ז.

(3) פרשתנו ז, ג.

(4) במדבר' פ"ב, טז.

(5) עה"פ שם. ועד"ז בפרשת ויקהל לה, כז.

(6) לשון רש"י פרשתנו שם. ועד"ז בספרי ובמדבר' שם.

(7) ויקהל שם.

אדניהם נחושת²⁰ – אשר את כולם היו צריכים להניח על גבי ארבע עגלות!

ולכאורה הרי זה היפך ההנהגה של נדיבות ושל הרחבה ועשירות שהיתה במשכן ובמקדש, אשר "אין עניות במקום עשירות"²¹ – והרי אילו היו עגלות רבות יותר, לא היה צורך להניח²² קרשים רבים כליכך זה עליגבי זה²³, והיתה נמנעת הטרחה להשגיח עליהם כל הדרך בעת הולכת קרשי המשכן על גבי העגלות!

ב. בפשוטו של מקרא לכאורה היה אפשר לתרץ זאת בפשטות (ולכן לא פירש רש"י דבר על כך):

לעיל, בפרשת תרומה²⁴, בקשר לכך שהיו "עצי שטים" בנדבת המשכן, פירש רש"י: ומאין היו להם במדבר פירש רבי תנחומא יעקב אבינו צפה ברוח הקודש שעתידין ישראל לבנות משכן

ומפרש "כמין קונדוסין שקורין פלא"ש"ו ותו לא!

עתה ראיתי שהקשה כן בנוגע לעמודים בתוס' הריב"א, ועוד ובאברבנאל – שהיו מעצי שטים – ובכל אופן הקושיא – דלמה סתם הכתוב או (אם תמצא לומר שאין קפידא) למה דוקא בעמודים אין קפידא – במקומה עומדת.

(20) שם כו, י ואילך.

(21) שבת קב, ב. ושי"נ. במדב"ר פרשתנו (לענין קרבנות הנשיאים) פי"ד, י"ב. וראה אנציקלופדיה תלמודית בערכו.

(22) כי אף אם תמצא לומר שאין עניות במקום עשירות (ע"פ הלכה) הוא רק בכלי שרת ובנוגע לעבודה בפנים המשכן והמקדש (ראה אנציקלופדיה שם. ושי"נ), הרי מובן דאין עניות לכבוד המשכן.

(23) ולהעיר גם מירושלמי (שבת פ"ב ה"ג) (הובא גם ברי"ח שבת קד, סע"א) ובקה"ש שם. אסתר פ"ד, ד, דקדש שזכה "להינתן בצפון ינתן בצפון בדרום ינתן בדרום", ומשמע שיש חילוקי קדושה בדרגות הקרשים דקדש הקדשים כ"י (וראה גם פרש"י בשמנה שבת קג, א ד"ה משום רושם). ולכאורה מקום לשקו"ט לגבי הנחה אחד על השני – על דרך דספר של נביאים אין מניחין על חומש (מגילה כז, א. רמב"ם הל' ת"ת פ"י ה"ה. טושו"ע יו"ד ס"ט רפב).

(24) כה, ה. וראה גם פרש"י שם כו, טו.

העגלות ואת ארבעת הבקר", ולבני מררי "את ארבע העגלות ואת שמונת הבקר".

וזאת – בשעה שהיתה ידועה מדתם הגדולה ביותר²⁵ של הקרשים והעמודים, וממילא אפשר היה לשער את משקלם; ולכל זאת יש להוסיף את מאה האדנים, שכל אחד מהם ככר של קודש²⁶ משקלו²⁷.

ובפרט לפי החשבון המפורט בגמרא²⁸, ש"אורך העגלה" היה "חמש אמות" ו"רוחב העגלה" היה "שתי אמות ומחצה", וממילא היה על הקרשים להיות מונחים זה עליגבי זה – שנים עשר קרשים על כל עגלה²⁹; והדבר אף גרם לכך שאחד מבני הלויים הוצרך להשגיח ולתקן "את הסדר זו על זו שלא תפול העליונה, וכל הדרך הוא מהלך אחורי העגלה, וכשרואה אותן משתלפות אל תוך האויר רץ לתוך בליטת הקרשים שבצדדין, עד שמגיע לאמת האויר שביניהם, ודוחק עצמו לעמוד בחצי אמה עד שיחזיר הנשלפת למקומה ועל סדרה"³⁰ –

ועל זאת יש להוסיף את עמודי המשכן ואדניו³¹ ואת ששים עמודי החצר³² וששים

(12) כמפורש בפרשת תרומה כו, טו ואילך.

(13) שהוא משקל "ששים מנה ומנה של קודש כפול היה . . הרי ככר של קודש" ג' אלפים שקלים" (פרש"י פקודי לח, כד).

(14) שם, כז. וראה שם ל"א (בנוגע אדני אהל מועד כ"י – ראה גם לקמן בפנים). והרי כל זה היה במשא בני מררי (פרשתנו ד, יא) על ארבע עגלות!

(15) שבת צט, א.

(16) או: כ"ד קרשים על כל ב' עגלות יחד – ראה מחלוקת רש"י ותוס' (ד"ה למה לי) שבת שם (ובעוד ראשונים שם) – באופן הנחת הקרשים על העגלות. וראה גם מדרש לקח טוב סוף פרשתנו.

(17) לשון רש"י שם ד"ה הוה נקטי להו. וראה שם תוד"ה אמתא.

(18) תרומה כו, לב ואילך.

(19) צע"ג שלא נאמר ממה נעשו עמודי החצר, משא"כ כל שאר פרטי המשכן!

וכן (ותמוה עוד יותר) לא נזכרו (ואפילו לא ברמז) הקונדוסין, ובפרש"י מביאם בפשטות (תרומה כז, י)

(*) וראה פרש"י עירובין לד, ב.

המשכן ולא קבל משה מהן עד שנאמר לו מפי הקדש³² קח מאתם הא הסכימה דעתן לדעת העליונה". ומזה מובן, שנדבת העגלות היתה כפי דעת ה' (וממילא - גם מספרן). ועל־דרך הקרבנות שהקריבו הנשיאים (בהמשך לזה) לחנוכת המזבח, שכמה פרטים מהם - שנמנו בדברי רז"ל³³ ובפירוש רש"י³⁴ - היו הוראת שעה (ולדוגמא - קטורת יחיד, אשר הוקטרה על־גבי המזבח החיצון, מה שלא מצינו במקום אחר), ומובן שכל הוראת שעה היתה ע"פ הסכמת משה, דעת ה'³⁵.

[ואף שהדבר בא מהנשיאים עצמם, כמש"נ "ויקריבו הנשיאים", ולא קיבל משה מידם עד שנאמר לו מפי המקום - הרי מובן בפשטות, שלאחרי שאמר הקב"ה למשה "יקריבו את קרבנם לחנוכת המזבח"³⁶, היתה זו הקרבה ע"פ ציווי ה'. ועל־דרך־זה בנוגע לנדבת העגלות].

אבל לא מסתבר לומר שמספר העגלות היה חוקה וגזירת הכתוב, בלי שום טעם, ואדרבה - היפך הסברא, כנ"ל!

ובפרט שמספר זה היה, כנ"ל, כפי דעתם, ורק אח"כ נתגלתה הדעה העליונה.

ולהעיר, שבקרבנות שהביאו לחנוכת המזבח, אשר "לא מצינו במקום אחר"³⁷ סוג כזה של קרבנות ואופן כזה של הקרבה, הרי אע"פ שהדבר היה הוראת שעה, יש טעמים ורמזים לסוג הקרבנות של הנשיאים ולמספרם, כמבואר בדברי חז"ל³⁸ בארוכה;

(32) ובפרש"י שם: שלא קבל משה מידם עד שנאמר לו מפי המקום.

(33) ראה מנחות נ, סע"א ואילך. במדב"ר פ"ג, ב בסופו. ועוד. וראה גם לקוטי שיחות שבהערה 35. וש"נ.

(34) פרשתנו ז, יד.

(35) ראה לקוטי שיחות חכ"ג ע' 42 ואילך.

(36) פרשתנו ז, יא. וראה ספרי (ורש"י) שם, י. במדב"ר פ"ב, כא.

(37) ראה בהגסמן לעיל הערה 33-34.

(38) ראה במדב"ר פ"ג, יד ואילך. פרש"י פרשתנו ז, יט ואילך.

במדבר והביא ארזים למצרים ונטעם וצוה לבניו ליטלם עמהם כשיצאו ממצרים.

ומכאן למדנו, שאע"פ שמביות מצרים ומביות הים²⁵ נתעשרו בני ישראל בעשירות מופלגה של כסף וזהב כו' ואבנים טובות - מכל מקום, לא היו להם במדבר "עצי שטים" אלא ע"י הבאת ארזים מארץ ישראל למצרים, נטיעתם שם, טיפול בגידולם במשך מאתים ועשר שנים ולקיתחתם עמהם למדבר; ומעצים אלו היו צריכים לעשות את הקרשים וכו' ואת כלי המשכן,

ומטעם זה היה מספר העגלות רק כפי ההכרח.

אבל דוחק לתרץ כן, שהרי העגלות באו רק מצד נדבת הנשיאים - מבלי כל הגבלה שיהיו דוקא עצי שטים. ותמוה בכלל לומר שאי אפשר היה למצוא במצרים עצים חזקים²⁶ כדי לעשות מהם עוד עגלות²⁷ רבות.

ולהעיר ממאמר חז"ל²⁸ שבני ישראל קנו כמה דברים מתגרי אומות העולם.

ג. בספרי³⁰ (ועל־דרך־זה במדרש³¹) למדו מהפסוק "קח מאתם" - "באו ועמדו לפני

(25) ראה רש"י בא יג, יג (מכורות ה, ב). רש"י בשלח טו, כב (ממכילתא בא יב, לו). ועוד.

(26) ע"פ לשון התוס' שבהערה 16: דהאיד יכולין קרשים שכל כך כבדים . . כ"כ כובד גדול לעמוד כו'. אבל ראה רבותינו בעה"ת תרומה כה, ה.

(27) משא"כ עצי מערכה להקריב קרבנות שאין צריך עצים חזקים כמו ארזים (וכי"ב)³² כמו שצריכים לעגלות שיוכלו לסבול כובד הקרשים (ראה לשון התוס' שבהערה 26).

(28) מ"ש בחזקוני כאן פסוק ה: אם הוצרך להוסיף יוסיפו כל הצורך - צ"ע אם כוונתו על העגלות או רק בנוגע לשני עשר בקר, כהמשך לשונו: שהרי שני עשר בקר לא יוכלו למשוך . . קרשים והאדנים וכו'.

(29) יומא עה, ב.

(30) ז, ג.

(31) במדב"ר פ"ב, יח.

(*) וראה רמב"ם הל' איסורי מזבח פ"ז ה"ג.

הדא הוא דכתיב ויקריבו נשיאי ישראל וגו'⁴².

גם בנוגע לדעת המדרש, מצינו שנאמר להלן שם⁴³ "והיה משה מתיירא . . שמא אחת מן העגלות נשברה או אחד מן השוורים מת ונמצא קרבן של נשיאים פסול אמר לו הקב"ה והיו . . ניתן להם הוויה שיהיו קיימים לעולם" (ובהמשך המדרש שם הובאו כמה דיעות היכן הקריבוס - "בנוב הקריבוס", "בבית העולמים הקריבוס", או "בגלגל"⁴⁴).

כלומר: במדרש גופא יש מקום ללמוד בשני אופנים: לפי הנאמר בהתחלת הפיסקא הראשונה במדרש, "לכא ולקריב", הקרבן הוא (בעיקר) בהבאת הגברא⁴⁵, ולפי הפיסקא השניה במדרש "ונמצא קרבן של נשיאים פסול" - גם החפצא שהביאו⁴⁶, העגלות ושני עשר הבקר⁴⁷, נכנס בגדר קרבן⁴⁸.

42) וזוהו מוכן שדוחק לפרש דהלשון קרבן במדרש שם קאי רק על הקרבנות לחנוכת המזבח, כיון שמביא על זה הפסוק "ויקריבו נשיאי ישראל וגו'" שנאמר בעגלות, וגם בפסוק מפורש "ויביאו את קרבנם לפני ה' שש עגלות גו'".

43) פ"ב, יח. ושם מתחיל: מלמד שהביאום ומסרום לצבור. וראה משכיל לדוד לפרש ז', ג. צפנת פענח עה"ת ז, ו.

44) ראה במדב"ר שם ובמ"כ.

45) דוגמא לדבר המצוות שאין עושין שינוי בהדבר בו נעשית המצוה (בפרט המביא דורון לת"ח שכאילו הקריב ביכורים - כתובות קה, סע"ב); כל מצוות ופעולות האבות (גם קרבנותיהם) שלא המשיכו קדושה בהחפצא - ראה לקוטי שיחות חט"ו ע' 131. וש"כ. חט"ו ע' 212 (במהדורה זו - שיחה א לחג השבועות ס"ד) ואילך. וראה לקמן הערה 48.

46) להעיר מפנים יפות כאן ז, ב.

47) ואולי י"ל שע"ד הקרבת כל הקרבנות - מקדשו, אח"כ מכניסו בעזרה, אח"כ שוחטו וכו'.

כן היה גם בהעגלות ובהשני עשר בקר (שהיו קרבן לשיטת מדרש זה), שהקריבוס "לפני המשכן" ואח"כ ויקח משה גו' ויתן אותם גו' ואח"כ נשאו בהם את המשכן ולבסוף הקריבוס ע"ג המזבח - ראה ח"כ"ע פרשתנו ז, ה ובפ"י יונתן שם. לעיל (בפנים) במדב"ר. ועוד.

48) להעיר מ' הסברות בגדר מחצית השקל*, אם

ועל-דרך-זה צריך לומר בנדון דידן, בנדבת העגלות, שיש טעם והסברה לכך שנדבת העגלות והבקר היתה במיעוט ובצמצום (שהוא לכאורה היפך הכלל בעניני המקדש "אין עניות במקום עשירות", כנ"ל סוס"א) - שכן צריך היה להיות בנדבה זו³⁹.

וכן מוכח להדיא בגמרא⁴⁰ - שהיה נוגע כאן, ובהדגשה, שתהיה מדת העגלות בדיוק, ובדוקא לא ארוכה יותר או רחבה יותר מן המקום הדרוש להנחת הקרשים, ושלא יהיה מקום מיותר (ללא צורך הקרשים)⁴¹: על כך ש"אורך עגלה חמש אמות", הקשו בגמרא "למה לי בארבע ופלגא סגי" (והתירוץ הוא "כי היכי דלא לידחקו קרשים"); ועל-דרך-זה הקשו שם לגבי רוחב העגלה "שתי אמות ומחצה" - "למה לי באמתא ופלגא סגי" (והתירוץ הוא "כי היכי דלא לידדו קרשים").

ד. וי"ל הביאור בזה, ובהקדים אחד השינויים בין לשון הספרי ללשון המדרש במאמר חז"ל הנ"ל (ס"א): בספרי איתא "וכי מה ראו נשיאים להתנדב לכתחילה כאן ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחלה" (ועל-דרך-זה היא לשון פירוש רש"י); ואילו במדרש הלשון היא "למה נזדרזו הנשיאים לבא ולהקריב תחלה ובמלאכת המשכן נתעצלו ולא הביאו אלא . . באחרונה".

ויש לבאר אחד משינויי הלשונות הללו, שלשיטת הספרי שש העגלות ושני עשר הבקר אינם בגדר קרבן, משא"כ לפי המדרש, הרי הם "להקריב" - בגדר קרבן (כלשון הכתוב ממש: "ויביאו את קרבנם"), וכהמשך דברי המדרש "כיון שנגמר המשכן הקדימו והביאו קרבן בזריזות

39) כי אף שבמדרש שם פ"ב, יז מבואר רמזים לשש עגלות צב כנגד ששת ימי בראשית וכו', הרי זהו ע"ד הרמז, ומוכרח שמספרם צ"ל בהתאם לתפקידם בפשטות.

40) שבת צט, א.

41) ראה גם לשון רש"י שם צח, א ד"ה ארבעה: דע"כ כל מה שיכול לסדר על פני אורך העגלה הוא מסדר.

(*) ובמקום אחר נתבאר, ע"ד הרמז - דשש עגלות וי"ב בקר שבנדבת (קרבן) הנשיאים למשכן הם דוגמת ב'

ובקר "שיהיו נושאים עליהם את המשכן" לא נגמרה עשיית המשכן - "משכן שעשיתם פורח הוא באויר".

[ולפי זה נמצא, שהבאת העגלות והבקר היתה גמר מעשה במשכן - מעין פעולת הקרבנות במזבח, שעליהם נתחנך המזבח להקריב עליו תמידים כסדרן וכו'; בחנוכת המזבח נשלם גמר עשיית המזבח⁵¹, והעגלות והבקר לשאת את המשכן היו ביחס למשכן מעין מה שהיו הקרבנות דחינוך המזבח ביחס למזבח, כי ע"י העגלות והבקר נשלם גמר עשיית המשכן]⁵².

ו. ע"פ הנ"ל מובן, שכשם שבמשכן (ובבית המקדש) גופא, אע"פ שהיתה שם הנהגה של עשירות והרחבה, מכל מקום לא היה שום פרט ופרט דפרט שלא נוצל עבור פעולה או ענין מסויים במשכן,

[ויש לומר בדרך אפשר, אשר חלק ופרט שהוא מיותר ואינו מנוצל במשכן (ראיקרי מקדש) הוא מעין הכנסת חולין בעזרה; זהו דבר חול במשכן]⁵³],

על-דרך-זה הוא בנוגע לעגלות והבקר שהיו חלק מהמשכן⁵⁴, שהיו מוכרחים להיות במדה מדוייקת בתכלית, (לא פחות, אבל גם) לא יותר, כך שלא יהיה בהם ולו פרט וחלק אחד שאינו

51) להעיר מצפנת פענת (שם, י) לגבי קרבנות הנשיאים "דהוי ג"כ בגדר חינוך יש עליהם שם של בדיק הבית כיון דנעשו לגמור את המשכן והכלים נע"י נתחנכו".

52) עפ"י יומתק הא דבנוגע לכמה דינים "איף על פי שנעס אהל מועד הוא" (ובחסם סא, ריש ע"ב. וראה מפרשים שם ס, ב ואילך. קטז, ב ואילך. מנחות צה, א ואילך. ועוד).

53) ברש"י שבת קב, ב ד"ה אין "לא עשו דבר בצמצום אלא הכל מתחלת דיים והותר". אבל כל זה היה באופן וב(זמן) ההכנה למשכן (נדבת המשכן, בישול סממנים כו'), אבל לכאורה פשיטא דלא ח"ו לא נשאר ה"הותר" לבטלה (שהרי נקדש). וראה בהנסמן לקמן הערה 66.

54) ראה במדבר"ר שם, יז בסופו: מפני מה לא הביאו חציין עגלות וחציין שוורים מפני שהיו יראים שמא ימות שורו של אחד מהם או שמא תשבר עגלה של אחד מהם ונמצא אותו השבט אין לו חלק במשכן.

ולכל הדיעות לא היו צריכות להיות אלא "שש עגלות" - אע"פ שזהו צמצום, היפך העשירות, בעגלות ובבקר.

ה. והביאור בזה:

לאחרי שמפרש במדרש שם "אמרו מה יש לנו להביא הלכו והביאו עגלות שיהיו נושאים עליהם את המשכן", ממשיך: "ומי נתן להם את העצה הזאת שבטו של יששכר" שכך אמרו להם משכן שעשיתם פורח הוא באויר אלא התגדבו עגלות שתהיו נושאים אותו בהם".

וי"ל שהכוונה בזה היא, שאין זה רק ענין חיצוני במשכן - אמצעי לשאת אותו ממקום למקום - אלא שהמשכן עצמו נעשה חפצא הנישא בעגלות⁵⁵.

ללא העגלות, המשכן הוא דבר ה"פורח באויר"; העגלות וי"ב הבקר אינם (רק) אמצעי בעלמא כדי לשאת את המשכן ממקום למקום, אלא הם פועלים שינוי וגמר במשכן, בחפצא דהמשכן: כיון שהמשכן נבנה כ"אהל (מועד)" - לא כבנין קבוע, אלא כדבר ההולך ממקום למקום עם בני ישראל - הרי כל זמן שאין עגלות

הכפרה הוי לפי שבאים בשביל קרבנות צבור שהם מכפרים, או ד"יש עליו גדר שם קרבן בפ"ע (ולכך פסק רבינו רפ"א מהל' שקלים** דצריך להביא מחצית שקל בבת אחת) - צפנת פענת השלמה ג, א ואילך - וזה שקונים מהם קרבנות צבור הוי ענין בפ"ע - ראה בכל זה בארוכה לקוטי שיחות חט"ז ע' 384 (במהדורה זו - שיחה א לפרשת תשא ט"ג) ואילך.

49) כמו הקרבנות לחנוכת המזבח (ראה פרש"י ז, יט).
50) דוגמא ומעין זה - דין מדרס ישנו רק בדבר שצורתו תוכנו "בר מדרס" (ראה רמב"ם הל' מטמאי משכב ומושב פ"ז ה"ח. ועוד).

התרומות שבנדבת המשכן ע"י בני"א (שש העגלות - חצי עגלה לכל נשיא - דוגמת מחצית השקל. ב) י"ב בקר, בקר שלם לכל אחד - דוגמת נדבת המשכן שכל אחד הביא ונדב דבר בפ"ע.

(** משיעור הרמב"ם דשבוע זה (יום ו' עש"ק תשמ"ה [השנה שבה נערכו הדברים ויצאו לאור]) - להחלוקה דג' פרקים ליום.

את המשכן ולא הדגישו בכך שהיה להם גדר קרבן - עדיין יש לבאר את הדיוק והצמצום במספר העגלות והבקר:

משא המשכן הוא אחד מעבודות הלויים⁵⁸, כמש"נ בתחילת פרשתנו⁵⁹ "זאת עבודת משפחות הגרשוני לעבוד ולמשא", ועל-דרך-זה בבני מררי - "וזאת משמרת משאם לכל עבודתם באהל מועד קרשי המשכן גו"⁶⁰.

ומובן, שכשציוה הקב"ה "קח מאתם והיו (העגלות והבקר) לעבוד את עבודת אהל מועד ונתת אותם אל הלויים איש כפי עבודתו", הכוונה בכך לא היתה להפקיע מידי הלויים את עבודת המשא בקודש, שהיא קדושת הלויים, ולא לבטל את חיוב הלויים, אלא חובת עבודת המשא היתה ונותרה מוטלת על הלויים בשעת טעינת חלקי המשכן על העגלות ופריקתם מהן, וגם בשעה שהיו החלקים נתונים בעגלות היו הלויים הולכים אחריהן וכו', כדלקמן - והעגלות לא היו אלא "להקל ממשאם"⁶¹. והיינו: גם אז לא היו העגלות ובני הבקר "נושאי המשכן", אלא הלויים נשאו את המשכן ע"י העגלות.

ולפיכך "הסכימה דעתן לדעת העליונה" והביאו רק שש עגלות בכלל, עד שהיו עבור המשא הכבד דבני מררי רק ארבע עגלות,

כי עבודת המשא מוכרחת להיות באופן שבן לוי ילך כל הדרך "אחורי העגלה" וישגיח עליה⁶² - "וכשרואה אותן משתלפות אל תוך האויר רץ כו'" (כנ"ל ס"א) - כי הלויים הם נושאי המשכן

מנוצל למטרתו, משא המשכן; הן במדה בכמות, שש עגלות במדותיהן המדויקות כנ"ל - לא עגלות רבות יותר ולא עגלות גדולות יותר; וכן במספר שני עשר הבקר המוליכים את העגלות, דאף שמשא המשכן הוא משא כבד ביותר, צריך שינוצלו בשלימות כל הכחות של כל אחד משני עשר הבקר המוליכים את העגלות.

ואילו היתה שם מדה גדולה יותר או עגלות רבות יותר וכו', אזי - לא זו בלבד שלא היתה תוספת זו חלק מ(עשיית) המשכן, אלא יתירה מזו - העגלות לא היו בשיעורן הנכון;

ועד כדי כך, דקרא יתירה קא משמע לן: כל⁶³ כסף הכלים גו' למדך שהיו כלי המקדש מכוונים במשקלן שוקלן אחד אחד ושוקלן כולן כאחד לא ריבה ולא מיעט כו'.

ולהעיר מהדין⁶⁴ "כלי שרת אין מקדשין אלא מלאין"⁶⁵.

ז. ויש להוסיף בזה,

ובפרט, שהביאור הנ"ל הוא לשיטת המדרש שהעגלות ושני עשר הבקר הם בגדר קרבן, ולכן אסור שיהיה בהם ולו פרט וחלק אחד שאינו מנוצל עבור תכליתן, משא המשכן, וכנ"ל;

אבל לדעת הספרי, ועל-דרך-זה לפירוש רש"י, שפירשו שהעגלות והבקר הובאו לשאת

(55) פרשתנו ז, פה. ספרי ופרש"י שם.

(56) זבחים פח, א במשנה. מנחות ח, א, פח, א. רמב"ם הל' פסולי המוקדשין פ"ג ה"ב.

ולהעיר מתורה קרמו (מעילה ח, א) בסופו: והא דכלי שרת מקדש היינו דוקא כשנעשה כל הראוי ליעשות בו והיינו כשנקרם (בנוגע לזה שתגור מקדש). ע"ש ובשטמ"ק שם. ועפ"י יש להעיר גם בנדון דידן, שצריך שתיעשה כל הפעולה והכח מה שראוי ליעשות בהעגלה.

(57) וי"ל שזהו גם הכוונה בפ"י הב' ברמב"ן עה"ת (ז, ב) "ויתכן שנפרש ויביאו את קרבנם לפני ה' שש עגלות צב שש עגלות גדולות נושאות קרבנותיהם ושנים עשר בקר מושכים העגלות והנה הביאו העגלות מלאות והבקר לפני המשכן" (וראה גם אברבנאל כאן) - כי מכיון שבהם הביאו קרבנותיהם, דייקו שיהיו מלאים, מעין הנ"ל בכלי שרת.

(58) אלא שאין זו מצוה לדורות לדעת הרמב"ם (הל' כלי המקדש פ"ג ה"ח). וראה רמב"ן בהשגותיו לסהמ"צ שורש ג, ולמ"ע לד (במ"ע לג). לקוטי שיחות כ"ח ע' 49 ואילך.

(59) ד, כד. ועד"ז שם, כז.

(60) שם, לא ואילך. ובסיום הענין כולל גם משפחות קהת - ראה שם, מז, מט.

(61) לשון המדרש שם, יח. וראה שם, יט. פרש"י ז, ז.

(62) ומובן שעד"ז הוא גם במשא בני גרשון שהיה להם רק ב' עגלות אף שמשאם לא היה גדול וטורח כ"כ כמשא בני מררי.

(אלא שכדי להקל עליהם נעשה הדבר ע"י העגלות).

והדברים אמורים על כל כח מכחות נפשו: עליו לדעת, שבשעה שהוא לומד תורה ואינו מתייגע כדבעי⁶⁹, אין הוא מנצל כדבעי את הכח לכך שניתן לו מאת ה'⁷⁰;

ועל-דרך-זה בכל פרט בכשרונותיו, שיש לנצלם "לשם שמים" ולקיום "בכל דרכיך" דעוהו, בשביל קיום המצוות, ובהידור דוקא, וכן - ובפרט - להפצת היהדות חוצה.

ועל-דרך-זה בזמן: אפילו אם "מילא" עשרים ושלוש שעות וחמישים ותשע דקות של היום מעת-לעת, עליו להשתדל שגם הדקה היחידה הנותרת לא תלך לבטלה ח"ו.

ט. וזוהי ההוראה הנלמדת מן המשכן - שכאשר ישנו דבר מיותר, שאינו מבצע את תפקידו בשלימות, אזי יש חסרון בכללות עשיית המשכן, וממילא יש חסרון ח"ו גם בקיום "ושכנתי בתוכם":

כאשר יהודי מחסיר משהו בניצול פרט, ואפילו פרט הכי קטן, שבחלקו בעולם, והדבר הולך לבטלה ח"ו, נעשה ע"י בלבול בבריאתו של הקב"ה, ש"לא ברא (בעולמו) דבר אחד לבטלה".

וכאשר כל אחד ואחד מנצל את כל כחותיו לקיים המאמר "אני נבראתי לשמש את קוני" - מתקיים "ושכנתי בתוכם" באופן גלוי בו בעצמו, וע"י בכל העולם כולו,

שכן, כאשר כל פרט בבריאה ימלא את התפקיד שלשמו ברא אותו הקב"ה - יתגלה בבריאה, בכל חלק שבה, כיצד היא בריאתו של הקב"ה בגילוי,

ואזי יבנה בית המקדש השלישי, אשר בתוכו

ח. וההוראה מזה בעבודת האדם: אמרו חז"ל⁶³ "כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה", וכלל זה אמור בכל זמן ובכל מקום - בכל חלקי ופרטי הבריאה.

בעשיית המשכן, כאשר נתקיים "באתי לגני לגנוני"⁶⁴ - שלאחרי כל החטאים שגרמו את סילוק השכינה, ירדה השכינה למטה בארץ ושרתה במשכן, "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"⁶⁵ - אזי, בגמר מלאכת המשכן, בא לידי גילוי איך שום פרט אינו לבטלה ח"ו, אלא כל פרט ופרט מנוצל בשלימות לתפקיד שעבורו ברא אותו ה'.

ולכן, אע"פ שהנהגה במקדש היא באופן של עשירות, הרי אין זה באופן של "לבטלה" ח"ו, אלא ניכר איך כל פרט ממלא את תפקידו ותכלית בריאתו; ולפיכך, כיון שכדי לשאת את המשכן די ב"ב בקר ובשש עגלות (באורך ורוחב מסויימים), אין מקום להוסיף עליהם, ומה שיש בו "והותר" - יש צורך (והכרח) להשתמש בו עבור ענין אחר במשכן⁶⁶.

ומכאן הוראה לכל אחד מישראל בעשיית המשכן הפרטי שלו - כמאמר רז"ל⁶⁷ על הפסוק "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", "בתוכו לא נאמר אלא בתוכם", בתוך כל אחד ואחד מישראל - עד היכן עליו להזהר שכל כח שניתן לו מאת הקב"ה, ובכל פרטיו, לא ילך לבטלה ח"ו, אלא ינוצל בשלימות לתכליתו ותפקידו שלשמו ברא אותו ה' - "אני נבראתי לשמש את

63 שבת עז, ב.

64 שהש"ר רפ"ה. וש"נ.

65 תרומה כה, ח.

66 או ע"פ פרש"י שבת מט, ב (ד"ה משום דכתיב ובמהרש"א ורש"ש שם). רמב"ן (ויקהל לו, ז). תו"ש שם.

67 ר"ח (שער האהבה פ"ו ד"ה ושני פסוקים). של"ה (שער האותיות אות ל'. ועוד). ובכ"מ.

68 קידושין בסופה.

69 כתובות סז, רע"א.

70 ראה גם לקוטי שיחות ח"ב ע' 566 ואילך דאז הוי ביטול תורה (בדקות).

ירד המשכן שעשה משה, שהוא קיים לעד⁷¹, "לא עכבם המקום כהרף עין"⁷²,
 "האהל ואת כל כליו גו", מיד ממש.

(משיחות ש"פ נשא תשל"ג,

מוצאי ש"פ נשא תשל"ח, י"ב סיון תשמ"ב

- לקוטי שיחות חלק כז, נשא ב

בתרגום ללשון הקודש)

בבית המקדש השלישי שיבנה במהרה בימינו
 ע"י משיח צדקנו - ולא יעבור אפילו רגע אחד
 לבטלה ח"ו. אלא "כימי צאתר מארץ מצרים".

71) סוטה ט, א. יומא עב, א. וראה לקוטי שיחות חט"ז ע'
 465 ואילך [במהדורה זו - שיחה ג לפרשת פקודי] העילוי
 במשכן גם לגבי בתי מקדשות.

72) מכילתא בא יב, מא. פרש"י שם.

פירוש

משיח וגאולה בפרשה

כיצד תתגלה לעתיד "תורה חדשה" והרי התורה היא נצחית?

"דבר ברור ומפורש בתורה שהיא מצווה עומדת לעולם ולעולמי עולמים, אין לה לא שינוי ולא גירעון ולא תוספת, שנאמר את כל הדבר אשר אנכי מצווה אתכם אותו תשמרו לעשות לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו, ונאמר והנגלות לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת, הא למדת שכל דברי תורה מצויין אנו לעשות עד עולם, וכן הוא אומר חוקת עולם לדורותיכם, ונאמר לא בשמים היא, הא למדת שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה".

ועל-פי זה צריך ביאור בהעניין ד"תורה חדשה מאיתי תצא", "על-ידי משיח" ש"נביא גדול הוא" - הרי כלל ש"לא בשמים היא", ו"אין נביא רשאי לחדש דבר"?...

ויוכן בהקדם הביאור בחידושי תורה בזמן הזה, כמאמר רז"ל "כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש הכל ניתן למשה מסיני" - "לחדש" דייקא, חידוש של התלמיד ותיק, וכיחד עם זה, "ניתן למשה מסיני".

במתן-תורה ניתנו למשה כללי התורה שעל-ידם יודעים "לסבור סברות בהלכות ולפלפל בהן בקושיות ופירוקים לירד לעומק הסברות ושעמי ההלכות להבין דבר מתוך דבר ולדמות דבר לדבר ולחדש חידושי הלכות... וכן בדרשות ההגדות להתבונן מתוכם מוסר השכל לידע את ה'... כי רוב סודות התורה שהיא חכמת הקבלה ויריעת ה' גנוזים באגדות". ולכן: מצד זה שהתלמיד ותיק התייעע בשכלו למצוא ולגלות דבר זה (על-פי כללי התורה), הרי זה חידוש שלו: ומצד זה שמציאות וגילוי ה"חידוש" נעשית על-פי כללי התורה שניתנו למשה בסיני, הרי זה כלול (בהעלם) בתורה וניתן למשה מסיני.

ועל דרך זה יש לומר בנוגע ל"תורה חדשה" שתתגלה לעתיד לבוא - שבמתן-תורה (שהוא עניין חד-פעמי, שהרי לא יהיה עוד הפעם מתן-תורה) ניתנו כל ענייני התורה כולה, גם העניינים ד"תורה חדשה מאיתי תצא" שיתגלו על-ידי משיח, טעמי וסודות התורה שניתנה כולה (יחד עם "סוד טעמיה ומסתרי צפונותיה") למשה מסיני, וכלולים בהעלם בתורה שניתנה למשה מסיני.

ההבדל בין חידוש של 'תלמיד ותיק' לחידוש לעתיד לבוא

אלא שיש חילוק יסודי ועיקרי בין החידושים שמתגלים על-ידי תלמיד ותיק בזמן הזה ל"תורה חדשה" שתתגלה לעתיד לבוא:

החידושים בתורה שמתגלים בזמן הזה - כיוון שהתגלותם היא על-ידי היגיעה בשכלו (המוגבל) של תלמיד ותיק, מובן, שגם קודם התגלותם (בהיותם בהעלם) הרי הם כלולים בתורה באופן שיש ביכולת האדם למצואם ולגלותם (העלם שישנו במציאות) מן ההעלם אל הגילוי.

מה שאין כן ה"תורה חדשה" שתתגלה לעתיד לבוא - כיוון שאין ביכולת האדם (תלמיד ותיק) לגלותם, כי אם על-ידי הקב"ה בעצמו, "תורה חדשה מאיתי תצא", מובן, שהתכללותם בתורה היא באופן של העלם לגמרי שאינו שייך לגילוי (העלם שאינו במציאות), ולכן "התגלותם" לעתיד לבוא על-ידי הקב"ה הוא עניין של חידוש, "תורה חדשה", באין ערוך לגמרי לתורה שבזמן הזה, כמאמר רז"ל "תורה שאדם למד בעולם הזה הבל היא לפני תורתו של משיח".

(משיחת יום ב' דהגה שבוועות ה'תשנ"א; 'תורת מנחם' - התוועדות ה'תשנ"א, כרך ג, עמ' 278-280)